

TNC AKTUELLT

Årgång 18(1976):3

Tekniska Nomenklaturcentralen · Box 43 041 · 100 72 Stockholm · Tfn 08-84 04 90

NORDTERM 1976

I notisen om representantförsamlingens årsmöte (TNC-Aktuellt 1976:2) utlovades information om det nordiska terminologiseminarium för vilket TNC stod som värd i april 1976. Till den änden ges här en kortfattad redogörelse för bakgrund, deltagare, program och förhandlingar. I väntan på den fylligare dokumentation som är under utarbetande kan TNC, om så önskas, bistå med kompletterande upplysningar per telefon.

Tanken på ett nordiskt möte för dryftande av spörsmål kring terminologiskt arbete framfördes ursprungligen av Terminologigruppen vid Handelshøjskolen i København, HHK. Av olika skäl kom mötet att organiseras av TNC och genomföras i Stockholm. Kontaktorganen utformade själva de nationella delegationernas sammansättning. Deltagarlistan kom därvid att få följande utseende.

Från Danmark:

Førstebibliotekar Ejvind Andersen, Danmarks Tekniske Bibliotek
Stud.ling.merc. Lene Andersen, HHK
Richard Barlach, Handelshøjskolen i Århus
Afdelingsleder Gert Engel, HHK
Professor Max Gorosch, HHK
Forskningsstipendiat Bente Horneman, HHK
Lektor Allan Karker, Dansk sprognævn
Adjunkt Bente Kristensen, HHK
Adjunkt Heribert Picht, HHK
Professor Henning Spang-Hanssen, Inst, for anvendt og matematisk lingvistik, Københavns universitet

Från Finland:

Professor Jaarli Jauhiainen, Centralen för teknisk terminologi
Professor Egil Nicklin, Centralen för teknisk terminologi

INNEHÅLL

Nordterm 1976	1
TNCs VD hedersdoktor	3
Studieresa för TNCs personal	3
Ny ordlista	4
PB-kommittén	4
Ändringar och tillägg	5
Termfrågor i urval	5

Från Norge:

Generalsekretær Bernhard Christiansen, Rådet for teknisk terminologi
Førsteamanuensis Kolbjørn Heggstad, Universitetet i Bergen
Konsulent Ståle Løland, Norsk språkråd

Från Sverige:

Professor Gösta Bergman, TNCs språklige rådgivare
Anna-Lena Bucher, TNC
Kerstin Lorentz, TNC
Byrådirektör Harriet Nórdbäck Linder, Utrikesdepartementets translatorsektion
Einar Selander, TNC
Erik Sundström, TNC
Göran Walter, TNC
Björn Winberg, TNC
Kjell Åström, TNC

Särskilt inbjuden:

Finn Colov, EG, Luxemburg

Programmet för seminariet, vars fullständiga namn var TERMINOLOGISKT SAMARBETE I NORDEN – NORDTERM 1976, utformades i huvudsak av TNC. Som bakgrund för programarbetet formulerades ett övergripande syfte: att finna ändamålsenliga samarbetsformer för det nordiska terminologiarbetet. Programmet kom att omfatta én dags förhandlingar, där förmiddagen ägnades åt punkten »Samarbetets villkor» med de tre underrubrikerna:

»Terminologiarbetets ställning i samhället», »Utbildning i terminologi» samt »Möjligheter att intensifiera och fördjupa det nordiska samarbetet». Eftermiddagens huvudpunkt var »Samarbetets nuvarande inriktning», uppdelad i två delområden: »Pågående och kommande projekt» samt »Rationalisering av terminologiskt arbete».

Terminologiarbetets ställning i samhället

Max Gorosch pekade på det stegrade intresse för fackspråk som runt om i världen kunde iakttas på olika utbildningsnivåer. Därvid fokuserades uppmärksamheten även på terminologins betydelse. Gorosch ansåg att språklärarna kunde fungera som påtryckningsgrupp för stöd åt terminologiskt arbete.

Einar Selander berörde olika krav som borde ställas på terminologi. Det primära var att utformningen anslöt sig till fackfolkets behov. Dessutom måste anpassning till allmänspråket eller varmansspråket i möjlig mån säkerställas. För det tredje gällde att beakta den internationalisering av begreppsvärlden som fortgick. Selander framhöll vidare att det samhällliga intresset för terminologi inte alltid speglade sig i de ekonomiska medel som ställdes till förfogande.

Henning Spang-Hanssen urskilde i likhet med Max Gorosch en ökad uppmärksamhet och lyhördhet inför fackspråken och deras problem. Han refererade också hur man ur sociolingvistisk synvinkel definierar fackspråk: när en godtycklig grupp individer anser att en annan grupp har auktoritet över ett språk så är detta ett fackspråk.

Einar Selander framhöll att auktoriet inte behövde utövas av en överordnad instans, utan att bred enighet kring förnuftigt jämkade åsikter inom ett område ofta ledde till rekom-

mendationer som i sig själva vann auktoritet. Dock fanns i TNCs krets av intressenter flera exempel på centrala rekommendationer; Byggnadsstyrelsen och Statens planverk hänvisade internt till TNCs publikationer, Skolöverstyrelsen förordade studium av TNCs verksamhet i läroplaner osv.

Utbildning i terminologi

Heribert Picht redogjorde för den grundkurs i terminologi som utgjorde én av aktiviteterna vid Terminologifdelingen, HHK. Kursen omfattade sex dubbeltimmar och hade dittills givits vid två tillfällen. Deltagare hade varit studenter vid danska handelshögskolor, men man stod inte främmande för att låta andra grupper delta.

Einar Selander ville se ett flexibelt system där de olika kategorierna terminologer av facket, terminologiskt verksamma (översättare, dokumentalister, journalister o.d.), fackfolk och icke-fackfolk bestods olika former av utbildning.

Erik Sundström informerade om den internutbildning som bedrivits inom TNC. Erfarenheter och resultaten kunde komma att ligga till grund för en utåtriktad kursverksamhet.

Finn Colov pekade på den praktiskt arbetande terminologins uppgifter att framställa och sprida terminologi. Detta förutsätter goda dokumentalistiska kunskaper.

Man ansåg allmänt att behovet av utbildning var betydande men att konkreta lösningar inte gavs så lätt. Frivilliga (kvälls)kurser, språkkonsulter var förslag som framfördes.

Möjligheter att intensifiera och fördjupa det nordiska samarbetet

Einar Sundström nämnde några krav som borde fyllas för att nordiskt samarbete skulle kunna effektivt bedrivas: det enskilda landets terminologiarbete borde förstärkas och samordnas, möjligheter till regelbundet idéutbyte säkerställas och de ekonomiska förutsättningarna för transnationella insatser förbättras.

Förslag till utökat samarbete fördes fram i fråga om bl.a. nyförvärvslistor, bibliografier och publikationsutbyte. Vidare bedömdes en terminologiutbildning vara så väsentlig att en nordisk arbetsgrupp konstituerades för att handlägga frå-

gan. Dessutom kom den följande punkten, pågående och kommande projekt, att belysa frågan om samarbete.

Pågående och kommande projekt

I Danmark sysslade man bl.a. med överföring av vissa ISO-termer till danska, överföring av termerna i TNCs reviderade VA-ordlista till danska samt en vägbyggnadsordlista och en luftföroreningsordlista, de båda senare i samarbete med terminologicentralen vid EG.

RTT hade projekt löpande som tillsammans omfattade ca 10 000 termer inom områdena VA-teknik, elenergiteknik och reglerteknik. Inga svenska eller danska motsvarigheter fanns, men RTT stod öppet för erbjudanden om tillförande av ekvivalenter.

Einar Selander såg i detta sammanhang det bilaterala samarbetet mellan Danmark och Sverige kring VA-ordlistan som ett intressant experiment. Det grundläggande måste vara att det nationella organet hade ansvar för sitt språkområde. Engel och Spang-Hanssen betonade att överföring av termerna från ett språk till ett annat på intet sätt garanterade en begreppsmässig överensstämmelse. Endast inom det språk på vilket definitionerna formulerats kunde en ordlista få terminologisk stringens. På sikt kunde parallellt löpande projekt startas i syfte att nå även begreppsjämknings på nordisk bas. Finn Colov upplyste om att man inom EG ofta hade behov av översatta definitioner. Gert Engel pekade här på Danmarks viktiga position som förbindelse mellan Norden och EG.

Rationalisering av terminologiskt arbete

Gert Engel informerade om Terminologigruppens planer på uppbyggnad av en maskinläsbar termbank. Viktiga frågor var därvid sättet att bearbeta materialet, värdering av underlaget och klassificering.

Kolbjørn Heggstad redogjorde för ett databas-system med möjligheter till interaktivt arbete och utskrift i valfritt typografiskt utförande. Systemet hade använts för ADB-terminologi; näst i tur stod petroleumterminologi.

Erik Sundström betonade att Gert Engels frågeställningar egentligen var grundläggande för all terminologiverksamhet, inte bara för rationali-

seringsarbete. Dock tränger sig vissa principiella frågor på när terminologiarbetet skall rationaliseras. Termpostformat, typografisk utformning och klassifikation var exempel på sådana frågor. Slutligen gjorde Sundström en liten betraktelse över rationaliseringsarbetet på olika nivåer; det självklara samarbetet om rationalisering, den möjliga rationaliseringen av samarbetet och den mer utopiska fullständiga integreringen av olika organs operationer med hjälp av rationella metoder.

Finn Colov orienterade om rationaliseringsarbetet inom EGs terminologibyrå. Det datorbaserade systemet tillät bl.a. angivande av tillförlitlighet hos översättningar. Frågan om övergripande klassifikation hade diskuterats. Ett sådant system ansågs ge så stora fördelar att man ogärna ville använda sig av den möjligheten.

TNCs VD hedersdoktor

Lördagen den 29 maj promoverades TNCs verkställande direktör Einar Selander till filosofie hedersdoktor vid Umeå universitets humanistiska fakultet.

STUDIERESA FÖR TNCs PERSONAL

Svenska Akademiens Ordboksredaktion besökte TNC för cirka två år sedan (TNC-Akt 1974:3) och i samband därmed inbjöd ordbokschefen Sven Ekbo till ett återbesök i Lund. Under några dagar i början av maj 1976 kunde så en studieresa äga rum med deltagande av Anna-Lena Bucher, Kerstin Lorentz, Göran Walter och Björn Winberg. Resan kombinerades med ett studiebesök i Köpenhamn.

Studieresan inleddes med besöket på Ordboksredaktionen i Lund. Lokalerna, eller skriptoriet, visades och personalen gav en ingående och intressant beskrivning av ordboksarbetet som hunnit fram till bokstaven s (senaste utgivna häftet slutar med orden skölja ned). Erfarenheter utbyttes rörande samarbetet som under många år har pågått mellan SAOB och TNC och som bl.a. innebär att TNC fortlöpande levererar tekniska termer till SAOB. SAOB har dessutom ute i landet ett antal personer som regelbundet excerperar ca 35 000 ord eller termer om året.

Den andra dagen besöktes Handelshögskolan i Köpenhamn och medlemmarna i den s.k. Terminologigruppen (TNC-Akt 1975:5), vilket bl.a. gav tillfälle till en kort sammanfattning av intryck från NORDTERM 1976 (se s. 1).

Professor Henning Spang-Hanssen visade Köpenhamns nya universitet, särskilt den lingvistiska institutionen med dess språklaboratorium och bibliotek. Ett sammanträffande hölls också med Povl Timmerman från Danmarks Biblioteksskole som redogjorde för undervisningsmetoder i begreppsanalys.

NY ORDLISTA

TNC 61 Kommunalteknisk ordlista

I maj utkom i TNCs publikationsserie TNC 61 Kommunalteknisk ordlista. Ordlistan har tillkommit genom ett samarbete mellan TNC och de nordiska kommunaltekniska föreningarna som år 1966 tillsatte en kommitté, Internordiska samarbetskommittén, för att handlägga gemensamma frågor inom föreningarnas verksamhetsområde. Kommittén har under flera år förberett utarbetandet av en gemensam ordlista med de viktigaste termerna inom ämnesområdet. År 1972 vände man sig till TNC för att få till stånd en central samordning av verksamheten. En bidragande orsak till att man ville påskynda det hela var att Internationella kommunaltekniska föreningen, FIIM-IFME, hade beslutat förlägga sin kongress år 1976 till Stockholm.

Arbetet har bedrivits under ledning av Internordiska samarbetskommittén som har haft följande sammansättning:

- Direktör Åke Pählman, Svenska Kommunaltekniska föreningen, ordf.
- Sjefingenjör Erling Corneliussen, Norsk Kommunalteknisk Forening
- Stadsingenjör Arne Lindholm, Finlands Kommunaltekniska förening
- Stadsingenjör Steen Petersen, Danmarks Kommunaltekniske Forening

Från TNC har medverkat Göran Walter, utredningsman, och Anna-Lena Bucher.

Ordlistan syftar till att ge en översiktlig dokumentation av det terminologiska läget inom kommunaltekniken. Den är systematiskt uppdelad enligt följande rubriker:

- Administration
- Plan- och byggnadsväsende
- Fastighetsteknik
- Mätteknik
- Trafikteknik
- Hamntechnik
- VA-teknik
- Avfallsteknik

Vid framtagning av termaterialet har samråd skett med huvudintressenterna inom varje delområde. Behov har därvid framkommit av ett fortsatt nordiskt samarbete med specialordlistor.

Ordlistan innehåller ca 470 nordiska termer med motsvarigheter på engelska, franska och tyska samt med definitioner på svenska. Register finns till alla språk. Som bilagor finns administrativa översikter av en stor och en liten kommun i varje nordiskt land. Cirkapriset är 50 kronor.

Arbetet har bedrivits med ekonomiskt stöd från Statens råd för byggnadsforskning inom ramen för TNCs satsning på plan- och byggområdet. Arbetet har samordnats med pågående projekt inom bl.a. avfalls- och VA-teknikens område.

TNC 61 publicerades, som redan nämnts, inför Internationella kommunaltekniska föreningens kongress i Stockholm 1976. I samband därmed ägde också en kommunalteknisk mäsas rum där utställare från hela Sverige visade utrustning, maskiner, anläggningar, kartor m.m. av intresse för kommunaltekniken. TNC 61 ingick i kongressdeltagarnas material men visades för mäsans övriga besökare i en monter. Montern var vissa tider bemannad med personal från TNC och för de intresserade fanns därigenom möjligheter att få ytterligare information om TNCs publikationer och verksamhet.

PB-KOMMITTEN

TNCs kommitté för terminologi inom plan- och byggområdet, PB-kommittén, har till uppgift att samordna och styra terminologiarbetet inom plan- och byggområdet och att verka för arbetets finansiering, främst genom anslag från Byggnadsforskningsrådet, BFR.

Under de knappt fem år som PB-kommittén verkat har följande ordlistor inom ämnesområdet tagits fram.

- TNC 52 Plan- och byggtermer
- TNC 58 Plan- och byggtermer 1975
- TNC 59 Geoteknisk ordlista
- TNC 60 Träbyggnadsordlista
- TNC 61 Kommunalteknisk ordlista

Bland nu aktuella projekt kan nämnas:

1. Ventilationsteknisk ordlista
2. Byggekonomiska termer
3. Förstudie till en Drift- och underhållsteknisk ordlista
4. Revision av TNC 51 VA-teknisk ordlista

Genom det klart markerade stöd från BFR som kommittén erhållit har arbetsfältet kunnat utökas och en mer långsiktig planering möjliggjorts. Behov har uppkommit av en komplettering av kommittén som därför i början av år 1976 utökades, efter samråd med BFR, med två ledamöter. Dess sammansättning är nu följande

- Bitr. länsarkitekt Tord Fagerberg, ordf.
- Civilingenjör Bo Grönwall
- Civilingenjör Lennart Hultenberger
- Överingenjör Rolf Leth
- Arkitekt Henning Orlando
- Direktör Einar Selander
- Civilingenjör Göran Walter, sekreterare

ÄNDRINGAR OCH TILLÄGG

De termfrågor i urval som presenterades i förra numret av TNC-Aktuellt (1976:2) har i några stycken föranlett läsare att anmäla synpunkter. Följande bör observeras i sammanhanget.

audivisuell

TNC förordar, i likhet med Svenska språknämnden, formen audivisuell utan bokstaven o. Fonetiskt betingade skäl anses överväga hänsyn till internationell överensstämmelse. Dock avråds ej från formen audiovisuell, varför TNCs rekommendation bör lyda **audivisuell**, även: **audiovisuell**. Ordet förkortas dessutom ofta AV, speciellt i sammansättningar som AV-material, AV-expedition o.d.

Orden **synintryck** och **hörselintryck** bör byta plats i definitionen för att denna bättre skall ansluta till uppslagsordet.

elektronik

I definitionen bör ordet **behandlar** bytas ut mot ordet **utnyttjar**, varefter lydelsen blir: del av elektrotekniken som utnyttjar joners, elektroners eller elektronhåls rörelse i vakuum, gas eller halvledare.

Ordet elektronik definieras även i SEN 01 03 01 Allmänna termer för elektrotekniska normer. Lydelsen hos TNCs definition skiljer sig från SEKs, dock utan att medföra motsättningar i innebörden.

TERMFRÅGOR I URVAL

Videotermer (2)

Presentationen av videotermer som påbörjades i förra numret av TNC-Aktuellt fortsätter här med termer från **magnetbandskassett** till **öppen (magnetbands)spole**. Översikten är härmed tills vidare avslutad.

Synpunkter tas gärna emot på tfn 08-84 04 90.

magnetbandskassett

E
F
D

kassett för magnetband

Magnetbandskassett kan ha två spolar (E cassette) eller en spole (E cartridge). För den senare typen gäller att bandet efter avspelning vanligen måste spolans tillbaka innan kassetten kan tas ur **kassett(band)spelaren**.

magnetisk, adj

E magnetic(al)
F magnétique
D magnetisch

som avser eller utnyttjar magnetism

För magnetisk lagring av **programvara** kan t.ex. **magnetband** användas.

maskinvara, hellre än: hårdvara

E hardware
F hardware m, matériel m
D Hardware f

utrustning avsedd för behandling av information, jfr **programvara**

Tevekamera, **videokassettspelare**, **magnetband** o.d. är exempel på maskinvara.

medium, mediet, medier

E medium

F

D Mittel n

medel som utgör bärare av eller omgivning till något

I sammansättningar används formen medie-, t.ex. mediepolitik.

mjukvara, hellre: **programvara**

monitor

E monitor

F moniteur m

D Kontroll-Instrument n, Monitor m

mottagare för kontroll (eller registrering)

Inspelning eller sändning av **programvara** kan kontrolleras med t.ex. teveonitor, monitor-högtalare.

NTSC-(färgteve)system

E NTSC-system

F système m NTSC

D NTSC-System n

kompatibelt färgtevesystem där luminanssignalen amplitudmodulerar bildbärvågen och två krominanssignalkomponenter sänds samtidigt genom kvadraturmodulering av en underbärvåg. Systemet utvecklades i USA.

NTSC är akronym för National Television System Committee. (jfr SEN 01 04 51 Färgtelevision. Ordlista)

optisk, adj

E optical

F optique

D optisch

som avser eller utnyttjar ljus

PAL-(färgteve)system

E PAL system

F système m PAL

D PAL-System n

kompatibelt färgtevesystem liknande **NTSC-systemet** med undantag av att den ena av de två krominanssignalkomponenterna är fasvänd under varannan avsökningslinje. Systemet utvecklades i Västtyskland.

PAL är akronym för phase alternation line. (jfr SEN 01 04 51 Färgtelevision. Ordlista)

programvara, hellre än: mjukvara

E software

F software m

D Software f, Programmausrüstung f

information avsedd att behandlas i **maskinvara**. Bild- och ljudinformationen på ett **videoband** är exempel på programvara.

scanner, hellre: **skanner**

SECAM-(färgteve)system

E SECAM system

F système m SECAM

D SECAM-System n

kompatibelt och linjekonsekutivt färgtevesystem, där luminanssignalen amplitudmodulerar bildbärvågen och färginformationen överförs på en frekvensmodulerad underbärvåg. Systemet utvecklades i Frankrike.

SECAM är akronym för séquentiel couleur à mémoire. (jfr SEN 01 04 51 Färgtelevision. Ordlista)

skanner, hellre än: scanner

E scanner

F

D Bildabtaster m

avsökare använd i **videotekniken** för att överföra bildinformation från fotografisk film till videosignal

spolbandspelare

E

F

D

bandspelare avsedd för **öppen (magnetbands)-spole**; jfr **kassett(band)spelare**

teckenskärm

E

F

D

presentationsenhet som kan producera grafiska element i begränsad uppsättning och med överenskommet betydelseinnehåll; jfr **bildskärm**

teve, TV

E television, TV

F télévision f

D Fernsehen n, Fernseh Rundfunk m

system för elektrisk registrering, överföring och återgivning av rörlig bild och ljud; jfr **film, video**

video

E video

F video

D Video

system för upptagning och återgivning av rörlig bild och **ljud** där **programvaran** i något skede föreligger i form av elektriska signaler; jfr **film, teve**

videoband

E videotape

F

D Video(magnet)band n

magnetband för registrering och återgivning av videoprogramvara; jfr **video(bands)kassett**, **videoskiva**, **ljudband**, **ljud(bands)kassett**

video(bands)kassett

E video (tape) cassette

F

D

kassett för videoband; jfr **ljud(bands)kassett**, **ljudband**, **videoskiva**

videogram

E

F

D

videoprogramvara lagrad med hjälp maskinvara; jfr **fonogram**

Ordet videogram kan användas även om en konkret produkt, t.ex. **videoband**, **videoskiva**.

I vissa system används film för upptagning och lagring av programvara men videoteknik för återgivning. I ett förarbete till lagstiftning inom området hänförs även sådan programvara till videogram.

videokassettspelare

E video cassette recorder

F

D Video-Cassetten-Recorder m, VCR

kassett(band)spelare avsedd för **video(bands)kassett**; jfr **ljudkassettspelare**

videoskiva

E video disk

F

D Bildplatte f

tunn, cirkulär skiva för registrering och återgivning av videoprogramvara; jfr **videoband**, **video(bands)kassett**, **ljudband**, **ljud(bands)kassett**

För vissa videoskivor gäller att programvara kan registreras endast i samband med tillverkningen. Avsökning av en videoskiva kan vara mekanisk, magnetisk eller optisk.

öppen (magnetbands)spole

E

F

D

magnetband lindat på ihålig axel försedd med en eller två cirkulära gavlar